

ANTISEMITSKÉ NÁLADY V MINULOSTI A DNES

SYLVIA HREŠKOVÁ

HREŠKOVÁ, Sylvia: *Anti-Semitic Moods in the Past and Today*, 2020, Vol. 2, Issue 1, pp. 47 – 53. DOI: 10.17846/CEV.2020.02.1.47-53.

ABSTRACT: This paper deals with anti-Semitism in society. It describes the problem of hatred of Jews in the past and also focuses on the current state of this issue. The inspiration for the thesis was the authentic testimonies of people from northern Slovakia. It examines the massacre of Jews in Kolbasov in more detail. It describes a group of the Ukrainian rebel army – the Banderites and their outrage in this area. It also points out the reasons for the persisting anti-Semitic sentiment in society. It deals with manifestations of anti-Semitism, which are part of the formation of conspiracy theories. It points hidden forms and symbols of anti-Semitism in society.

KEYWORDS: Anti-Semitism. Jewry. Massacre of Jews in Kolbasov. Banderites. Anti-Semitic Moods.

Dejiny Židov v stredoeurópskom priestore predstavujú dejiny národa bez štátu, dejiny ľudí, ktorí prechádzali do multietnických regiónov, prispievali k iným kultúram a tiež sa im prispôbovali. História nezaznamenala počas vekov takú nenávisť k inému národu, aká prerástla voči Židom. Už od dávnych čias našej civilizácie sú však známe pokusy o ich diskrimináciu či úplné vyhladenie. Židovský národ sa počas svojej histórie zmietať v rôznych útrapách presahujúcich dve milénia. Počnúc padnutím do otroctva v Egypte, babylonským zajatím, despotickej vlády a násilným pogrécťovaním židovského náboženstva za vlády Antiochosa IV., obdobím nadvlády Ríma a následným zničením Jeruzalemského chrámu, „zrovnoprávnením“, ktoré bolo založené na odlúčení cirkvi od štátu, čo predstavovalo obrovský zásah do princípov židovstva – základom judaizmu, sa jeho prívrženci považujú za členov jedného židovského národa, zatiaľ čo prívrženci ostatných náboženstiev sú členmi rozličných národov, až do vyvrcholenia novodobého antisemitizmu, vyúsťujúceho do masového vyvražďovania Židov. V dôsledku týchto udalostí už v živote Židov a židovskom náboženstve nič nebolo také ako predtým.

*„Je zlom poddať sa aktívne alebo pasívne zlu ako jeho nástroj,
jeho pozorovateľ alebo jeho obeť“ (Písmo sväté).*

Antisemitizmus je v ľudskej spoločnosti prítomný po tisícročia. Ľudia podporujúci konšpiračné teórie, ktoré sa s antisemitizmom spájajú, si myslia, že im poskytuje vysvetlenie problémov sveta. Antisemitizmus ako taký vystihuje nenávisť k Židom, odkazuje na chápanie Židov ako cudzej, nežiadúcej a nepriateľskej skupiny. Nezrodil sa z veľkých rozdielov medzi skupinami, ale skôr z hrozby neprítomnosti rozdielov, homogenizácie západnej spoločnosti a zrušenia starobyklých spoločenských právnych bariér medzi Židmi a kresťanmi (Bauman 2002, 95). Počiatky antisemitizmu môžeme datovať do obdobia zničeného druhého chrámu a masívnej diaspóry. Avšak príčiny vzniku môžeme vidieť i hlboko zakorenené v začiatkoch dejín židovského národa. Častým vonkajším prejavom antisemitizmu je aj potreba chrániť si svoje hranice, a preto je táto jedinečná charakteristika antisemitizmu neoddeliteľne spojená s fenoménom diaspóry. Dištinktívnym znakom židovskej diaspóry je jej historická dĺžka, obdobie, počas ktorého si títo „cudzinci medzi nami“ zachovali svoju odlišnosť v zmysle diachronickej kontinuity a synchronickej identity (ibid., 64).

Vyvrcholením dlhoročnej histórie náboženskej, kultúrnej, národnej a ekonomickej nenávisťi Židov bol holokaust. Antisemitizmus – náboženský či ekonomický, kultúrny alebo rasový, virulentný či umiernený bol po tisícročia ekumenickým fenoménom. A predsa bol holokaust bezprecedentná udalosť. „Je výnimočný v takmer všetkých zo svojich mnohých aspektov a nedá sa zmysluplne porovnávať s ostatnými masakrami, akokoľvek desivými, ktoré zasiahli skupiny predtým definované ako cudzie, nepriateľské, či nebezpečné“ (Cohn 1966, 266). Epizóda holokaustu bola novým obratom v histórii modernej spoločnosti; obratom, ktorý sa nedal nijako predvídať a predpokladať, ako keby sa objavila nová zhubná línia údajne skroteného vírusu: „Konečné riešenie označuje križovatku, na ktorej európsky industriálny systém odbočil na zlú koľaj; namiesto toho, aby tak ako v to dúfalo osvietenstvo, život obohatil, začal ho ničiť. Vďaka vplyvu tohto systému a jeho étosu bola Európa schopná ovládnuť svet“ (Bauman 2002, 30). Holokaust sa stal symbolom udalostí, ktoré pretrhli kontinuitu morálnych a duchovných dejín Západu. Úsudok, že Osvienčim je „nulovým bodom dejín“, od ktorého musia ľudia začať celkom odznova hľadať všeobecne platné hodnoty, je pravdivý a skutočný.

ZO ŽIVOTA SNINSKÝCH ŽIDOV PO VOJNE

Antisemitské nálady obyvateľstva pretrvávali i po návrate Židov z koncentračných táborov. Protižidovská atmosféra, chýbajúce politické zázemie a najmä problémy s reštitúciami majetkov, to všetko prehlbovalo a podporovalo nárast negatívnych nálad v spoločnosti. Povojnovému antisemitizmu sa nevyhlo ani naše územie. Na Slovensku sa tieto skutočnosti prejavovali vo forme rozširovania nenávisťných propagačných materiálov, letákov a správ. Na severovýchode Slovenska sa situácia vyhrotila až do brutálnej masakry Židov v tejto oblasti. „*Oni sem prišli, ale my sme nevedeli, kvôli čomu idú, za čo bojujú a prečo. Vedeli sme len tolko, že nemajú radi Židov a komunistov*“ (Fiala 1994, 39).

Do okolia Uličskej doliny, obcí Kolbasov, Nová Sedlica, Príslop, Ulič, Uličské Krivé a Zboj začali prenikať ozbrojené sily tzv. banderovcov, čiže príslušníkov oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády (UPA). Ukrajinská povstalecká armáda bola ozbrojenou jednotkou Organizácie ukrajinských nacionalistov (OUN), resp. frakciou Stepana Andrijoviča Banderu, ktorej príslušníci sa označovali ako „banderovci“. Termín bol známy v celom poľsko-slovenskom pohraničí (Tokarczuk 2019, 7). „*Banderovci prišli spoza Beskyda. Chceli vlastnú Ukrajinu, čo sa im nejako nepodarilo. Chodili po dedine a brali si dobytok a chlieb. A čo mohol človek hovoriť? Chleby zbierali a napichovali na takú dlhú drevenú tyč, pretože žiadnu tašku nemali. Potom si jeden z nich tú tyč položil na plecía a odniesol. Tam, ako je teraz socha Medovej baby¹, tam tie vyzbierané veci sústredili. Banderovci prišli a násilím si brali to, čo potrebovali. Prišli večer ku ‚Fyvničke‘ a vzali jej kravu, hoci iba jednu kravu mala. Chudobná bola. Okrem toho mala iba jednu ovcu, aj tú jej vzali. Hore u suseda Vasila vzali prasa. Čo potrebovali, to brali*“ (ibid., 11). Prostredníctvom prevádzáčov vymieňali množstvo tovaru od kráv, soli, zbraní až po lieky, obvazy, chirurgické nástroje. Najmä kvôli tomu navštívili Slovensko veľa krát. Pašerákmi mohli byť iba Rusíni a Slováci, pretože Poliakov, Rómov a Židov banderovci vyvražďovali (ibid.).

Nasledujúca udalosť, ktorá sa odohrala na konci roku 1945, sa do dejín našej histórie zapísala ako nepochopiteľná masakra Židov v obci Kolbasov na severovýchode Slovenska, kedy na územie

¹ Toto miesto sa nazýva podľa Žofie Maťašovskej – skromnej, jednoduchej ženy, ktorá sa tu v roku 1928 presťahovala spolu s manželom z Poľska. Spolu s dvomi dcérami sa takmer 25 rokov venovala včelárstvu a starala sa o 80 úľov. Chýr o úspešnej včelárke sa širil rýchlo. Jej najväčšími odberateľmi boli čokoládovne v Kolíne. Život tejto pracovitej ženy zanechal na mieste výraznú stopu. Spomienkou na ňu sa stala neďaleká drevená plastika, vytvorená v roku 2002 (Dzurko Hrešková 2018, 35).

začali prenikať ozbrojené sily tzv. banderovcov. V rokoch 1945 – 1947 tam prišli niekoľkokrát. Prvýkrát to bolo v mesiacoch august až september roku 1945, kedy sa ich oddiely nedopustili žiadnych násilností voči slovenskému obyvateľstvu. Už koncom októbra a začiatkom novembra rovnakého roka sa začali v oblasti Medzilaboriec a Sniny pohybovať ozbrojené skupiny. V týchto mesiacoch už navštevovali aj domy obyvateľov jednotlivých obcí v okolí a prehľadávali ich. Rabovali najmä zbrane a potraviny. Ich prístup k obyvateľom bol každým dňom bezohľadnejší.

Dňa 22. novembra 1945 viac ako 70 členov ozbrojenej skupiny prepadlo Novú Sedlicu a vyradli zásoby, ktoré dostala obec ako výpomoc. Nasledujúcu noc 23. novembra 1945 to isté zopakovali v neďalekej obci Zboj, kde okrem iného obsadili oddelenie Finančnej stráže a zbili predsedu miestneho národného výboru. Po výtržnostiach v Zboji sa tú istú noc znovu vrátili do Novej Sedlice. Tam približne o tretej hodine ráno 24. novembra 1945 prepadli v dome predsedu miestnej organizácie Komunistickej strany Slovenska Fedora Dodu v snahe obesieť ho. Napokon tak neučinili, avšak nezaobišiel sa bez poriadnej bitky, pri ktorej mu opakovali: „*Aby si zapamätal naveky, sviňa komunistická!*“ (Marcineková a kol. 2018, 63). Následne vnikli do ďalšieho domu, v ktorom býval člen výboru miestnej organizácie KSS Ivan Šiškana. Toho údajne chladnokrvne zastrelili a z domu si pri odchode zobrali peniaze, oblečenie a jeho zbrane. Vo vyvražďovaní v tú noc pokračovali ďalej. Ich druhou obeťou sa stal Mikuláš Kireš, člen obecnej organizácie KSS, ktorého nemilosrdne zastrelili pred očami manželky, troch detí a starej matky. Traduje sa, že na mŕtvolách popravených komunistov zanechali odkaz: „*Za hlavu Stalina každého komunistu čaká smrť v Slovenskom štáte. Ukrajinská armáda*“ (ibid., 63). V obci chytili i komunistu a Žida Dávida Gelba, ktorý zostal od tej noci nezvestný. Pretrvávajú dohady, že ho niekde v Poľsku popravili.

Predchádzajúcimi udalosťami sa tragická noc v Uličskej doline neskončila. Ich pokračovanie naberalo na intenzite. Dňa 4. decembra 1945 asi okolo 18. hodiny banderovci znovu obsadili Novú Sedlicu. Skupina s tridsiatimi ozbrojencami zhabala obyvateľom potraviny, obuv, vojenské dokumenty a iné cenné predmety. Veci naložili na sane a nariadili dvom občanom odviezť ich na hranicu. Na druhý deň, 5. decembra 1945, dorazili banderovci okolo 20. hodiny do obce Zboj. Opäť rabovali obyvateľstvo a v rozhovore s dedinčanmi ohlásili svoju ďalšiu návštevu v iných obciach. Tak sa aj stalo. Nasledujúci deň, 6. decembra 1945, prepadli obec Ulič. Obsadili všetky strategické miesta v dedine, rozbehli sa po domoch a rabovali. V skupine približne päťdesiat mužov vtrhli do domu Viktora Vínara a donucovacími prostriedkami chceli zistiť, kde bývajú Židia a komunisti. Po získaní potrebných informácií prišli pred byt Alexandra Steina so slovami: „*Otvor, Židák!*“ Vtrhli do bytu a všetkých spolu s Viktorom Vinerom a jeho ženou zastrelili. Po tomto čine išli hľadať ďalších Židov v obci. Nenašli nikoho, pretože informáciou o príchode banderovcov bol oboznámení takmer každý občan obce Ulič (Tokarczuk 2019, 19).

MASAKER V KOLBASOVE

V krvavom slede udalostí pokračovali banderovci aj 6. decembra 1945 v obci Kolbasov, kde sa odohrala najväčšia tragédia. V ten deň oslavovali Židia sviatok svetiel a zasvätenia – Chanuku. Židia z celej oblasti, ktorí prežili holokaust, prišli osláviť tento sviatok do domu obchodníka Poláka. V čase masakry sa v dome nachádzalo dvanásť ľudí. V noci vtrhli do domu obetí. Avšak ešte predtým chodili po dedine a pýtali sa ľudí, kde nájdu nejakých Židov. Svedkyňa pani Mária Halagová v tomto vypovedala: „*Banderovci sa pýtali na jedného Žida (pravdepodobne starého Jakuboviča; je otázne, či to bolo pred jeho domom alebo domom číslo 23), ktorý stál vonku, kde sú Židia. Ten si uvedomil, o čo ide a keďže sám bol Židom, nepriznal sa a ušiel sa skryť*“ (ibid., 20). Masaker v dome prežila len jediná z dvanástich prítomných, a to Helena Jakubovičová. Mala šťastie, že si ju banderovci nevšimli skrytú pod posteľou. To, čo opisuje potom Bohuš Chňoupek bolo hrôzostrašné: „*Počula rev, nárek, výkriky, prosby, držala si ruky na ústach, keď rozoznala stony*

mučených a potom výstrely, veľa výstrelov, chrčanie umierajúcich... a potom už iba strašné ticho“ (Marcinekova a kol. 2018, 67).

Helena Jakubovičová ďalej spomína na hrôzy, ktoré sa v noci v dome odohrali a ktorých svedkom sa stala. Židov v dome banderovci najprv urážali a nútili ich spievať. Štyroch mužov poslali do jednej miestnosti. Potom prišli k ostatným siedmim ženám/dievčatám, ôsma Helena bola ukrytá pod posteľou. Banderovci najprv z domu vyrabovali cenné predmety, dievčatá znásilňovali a mužov zabili výstrelmi do hlavy. Medzitým zastrelili aj dievčatá ležiace na posteliach. Medzi obeťami sa nachádzali aj dve sestry Heleny Jakubovičovej. Helena zostala ešte hodinu v miestnosti. Po týchto udalostiach utekala k Salamonovi Jakubovičovi, ktorý žil na opačnom konci obce. Jeden zo svedkov, ktorý prišiel na miesto tragédie ráno 7. decembra, tvrdil, že minimálne jedného Žida pred smrťou mučili, o čom svedčí jeho telo pribodnuté k podlahe bajonetom. Steny boli postriekané krvou a ženy ležali na zakrvavených posteliach. V miestnosti bolo toľko krvi, že z domu cez prah tiekla až na ulicu. Keď sa v to ráno Helena spolu so Salamonom vrátili do domu, našli tam veľa hádajúcich sa dedičanov. Tvrdili, že Polák im dlhoval rôzne sumy peňazí. Medzi sebou si tak rozdelili všetko, čo tam ostalo. Salamon Jakubovič a Helena Jakubovičová odišli do Humenného oboznámiť tamojšiu židovskú obec o tragédii, ktorá sa v noci udiala (Tokarczuk 2019, 23).

V súvislosti s predchádzajúcimi udalosťami treba mať na zreteli, že územie severovýchodného Slovenska bolo značne postihnuté vojnou. Šírila sa tu chudoba a hlad. Pre toto územie je tiež charakteristické národnostne zmiešané obyvateľstvo, v ktorom vládli komplikované pomery, a tak sa vytvárali podmienky pre formovanie zločineckých, kriminálnych a pašeráckych skupín, ktoré boli, okrem iného, podmienené i antisemitizmom. Súcit so všetkým, čím si židovské obyvateľstvo počas druhej svetovej vojny prešlo, čoskoro pominul a v dôsledku snahy tých niekoľko málo Židov o navrátenie svojho strateného majetku sa stala príčinou bujnejších protizidovských nálad. To dokladujú aj vyjadrenia, že práve otázky okolo navrátenia bývalého majetku Židom, vracajúcim sa do okresu, boli hlavným zdrojom antisemitizmu rovnako ako názory, že vraždy Židov v okrese Snina boli jednoznačne ich súčasťou (Marcinekova a kol. 2018, 80).

Pre slovenských Židov žijúcich na východe Slovenska sa dni od 3. do 10. decembra 1945 stali osudnými. Život Heleny Jakubovičovej – jediného preživšieho dievčaťa kolbasovskej tragédie, je do dnešných dní neznámy. Po výsluchu, ktorý sa odohral na druhý deň po masacre, sa naspäť do obce Ulič už nevrátila. Po krvavej udalosti sa presťahovala do Humenného. Hovorí sa, že potom emigrovala do Ameriky. V 90. rokoch 20. storočia po nej márne pátral aj Ústredný zväz Židovských náboženských obcí Slovenska. V poslednom čase sa objavujú informácie, že pred pár rokmi vo vysokom veku zomrela v USA. Existovala len jediná osoba, ktorá poznala miesto pobytu Heleny Jakubovičovej. Bola ňou Gizela Lipovská – posledná Židovka z Uličskej doliny. Tá navštívila Ameriku v roku 1984 a pri tejto príležitosti sa chcela s Helenou osobne stretnúť. Avšak k stretnutiu nedošlo, zabránil tomu Helenin manžel so slovami: „Nesmie na tragédiu spomínať, veľmi ťažko som ju vôbec z toho dostal“ (ibid., 82).

PREJAVY ANTISEMITIZMU V SÚČASNOSTI

Ako môžeme vidieť i v súčasnosti, fašistické idey prežívajú svoju renesanciu. Aj okolo otázky Stepana Banderu a banderovcov spoločnosť polemizuje. Stretávame sa s dvomi protichodnými názormi na ukrajinských nacionalistov: jedni ich jednoznačne odsudzujú ako masových vrahov a zločincov, a naopak, druhí ich vidia ako bojovníkov za slobodu a samostatný národ. Milan Syruček píše, že „pre Ukrajincov sú banderovci zásadnou historickou otázkou, ktorá zem dodnes rozdeľuje na dva nezmieriteľné tábory. Na tých, ktorí im stavajú pomníky, a na tých, ktorí v nich nevidia nič iné len vrahov“ (2009, 101). Ukrajinci si 1. januára pripomínajú výročie narodenia tohto kontroverzného nacionalistu – Stepana Banderu. Parlament tento deň vyhlásil za štátny sviatok.

„Nemôžem pochopiť, ako velebenie tých, čo sa priamo zapojili do hrozných antisemitických zločinov, pomáha boju proti antisemitizmu a xenofóbii“, zdôraznil Joel Lion, izraelský veľvyslanec v Kyjeve (Čaplovič 2018). V roku 2010 bol Stepan Bandera ukrajinským prezidentom Viktorom Juščenkou vyhlásený za Hrdinu Ukrajiny. S novozvoleným prezidentom Viktorom Janukovyčom bol titul Banderovi odobraný (Aulisa 2014, 26). A tak kult Stepana Bandera na základe vyššie spomenutých súvislostí môžeme chápať ako problematický, ktorý rozdeľuje spoločnosť na dva tábory, a preto i samotný Bandera tak paradoxne nie je symbolom ukrajinskej jednoty (Hertl 2015).

Problém antisemitizmu je v našej spoločnosti hlboko zakorenený a v súčasnej dobe sa už fašisti nenazývajú fašistami, ale hovoria si, že sú vlastenci, patrioti a podobne. I naďalej v spoločnosti prevládajú predstavy, že tu existuje nejaký nepriateľ, ktorý škodí národu a od ktorého treba národ očistiť. Existujú hnutia, ktoré sa snažia vytvoriť dojem, že je tu nejaký my – tí dobrí a oni – tí, ktorí škodia. Naďalej pretrvávajú fašistické nálady, ktoré podporujú antisemitizmus v spoločnosti či predsudky a stereotypy voči Židom.

V súčasnosti je ďalším prejavom spätým s antisemitizmom vytváranie konšpiračných teórií. Ich základným znakom je popieranie mnohých faktov. K týmto teóriám inklinujú najmä ľudia, ktorí sa snažia získať úctu, ktorú by neboli schopní nadobudnúť iným spôsobom. Niektorí konšpirátori vinia Židov z akejsi tajnej kontroly a moci nad rôznymi oblasťami života, čím určujú smerovanie k ich vlastným záujmom a blahobytu, nie záujmom celej spoločnosti. Takéto konšpiračné teórie tiež poukazujú na vykorisťovanie národa Židmi – sú im pripisované aj rôzne pohromy. Sú považovaní za vplyvný národ, a práve to ich stavia do jadra konšpiračných teórií. Toto zmýšľanie a ponímanie stojí v centre niektorých ideológií.

Ústrednou charakteristikou antisemitizmu a jedným z hlavných dôvodov, prečo sa antisemitizmus líši od iných foriem diskriminácie, sú konšpiračné teórie. Pramení z nich zakorenený strach z neznámeho, xenofóbia, šovinizmus a neschopnosť porozumenia a chápania sa navzájom.

V súčasných médiách sa stretávame s rôznymi skrytými alebo menej skrytými formami antisemitizmu. Tie sa prejavujú práve prostredníctvom symbolov, ktoré majú antisemitickú konotáciu. Nie všetci ich vieme identifikovať alebo si uvedomiť význam a symboliku týchto znakov. Často sú zašifrované tak, že si ich antisemitický význam asociujeme s úplne iným významom. Antisemitické symboly slúžia na stotožnenie jedincov alebo skupín, hlásiacich sa k extrémistickým ideológiám. Antisemitickým symbolom sa pripisujú zväčša viac ako dva významy. Najst' ich môžeme ukryté v číslach, hudbe, obrázkoch či frázach. Medzi jeden z najjednoduchšie rozpoznateľných patrí svastika, ale nie všetky sa dajú podobne jednoznačne identifikovať. Medzi ďalšie zaužívané symboly patrí napríklad číslo 88, vyjadrujúce spojenie *Heil Hitler*, podobne ako číslo 18 a jeho symbolika mena Adolfa Hitlera – písmeno A je prvé v abecede a písmeno H ôsme, či číslo 14 – symbol 14-slovného kréda neonacistu a člena teroristickej skupiny Poriadok (the Order) Davida Lanea: *Musíme sa postarať o existenciu pre náš ľud a tiež budúcnosť pre biele deti*. Toto sa používa ako pozdrav a tiež sa objavuje aj na obaloch kompaktných diskov. Jedným z antisemitických symbolov je aj satanistické číslo 666 na označovanie symboliky židovského antikrista. Židia sú pri tomto ponímaní chápaní ako satanisti.

Súčasťou grafitov je tiež heslo *Vláda obsadená sionistami* (Zionist occupied government); ZOG – používa sa na označenie krajín, ktoré tajne riadi Izrael. Sú to krajiny Severnej Ameriky a Európy. Typická je fráza *Stop ZOG* alebo *Zastavte ZOG* (Vysporiadanie sa s antisemitizmom: prečo a ako?, 2007).

V súčasnosti sa v spoločnosti stretávame aj s ďalším druhom prejavu antisemitizmu. Je ním popieranie holokaustu alebo jeho trivializovanie, ktoré môže byť rovnako urážlivé ako iné prejavy antisemitizmu. Tieto nové formy antisemitizmu sa sústreďujú okolo holokaustu. Proces vyrovnávania sa so zapojením národov či jedincov v holokauste vyvolal v krajinách niečo ako druhotný antisemitizmus. Je to forma antisemitizmu, ktorá existuje nie napriek, ale kvôli holokaustu.

Téma holokaustu sa stala ústrednou témou pre spracovanie rôznych literárnych a filmových diel. Podľa poľskej filmovej režisérky a scenáristky Agnieszky Holland sú iba niektorí diváci schopní konfrontácie s totálnou beznádejou a zlom. I napriek tejto skutočnosti by ľudia nikdy nemali zabúdať na túto etapu našich dejín a dovoliť, aby ostala zabudnutá a nepovšimnutá. Preto akékoľvek vytlačanie pravdy, zatváranie očí pred realitou a prispôsobovanie sa môže byť nebezpečné. Najnebezpečnejšia je však spoločnosť, ktorá je slepá a nechce si priznať, že to, čo sa deje naokolo, môže mať ďalekosiahle následky. Preto každé úsilie v oblasti bádania tejto časti dejín má svoje opodstatnenie. Či je to formou literárnych diel alebo filmových spracovaní, je vykreslením obdobia totality fašistického typu, ktoré by nikdy nemalo byť zabudnuté.

SUMMARY

The issue of anti-Semitism remains relevant. In our culture, the analysis and documentation of Jewish fates and Jewish issues are therefore important. For example, some of the research activities in a field of a modern Slovak history are also devoted to unexplained murders of Jews in northern Slovakia. Many tragic incidents related to Jewish community in our history are still relatively little known. They have gradually fallen into oblivion and there is little information that would be more addressed to them. We can see that the issue of the Holocaust is still relevant today. More or less explored but never ignored or forgotten. So far, the controversial Banderites, i.e. members of the Ukrainian Insurgent Army, have been referred as executioners of some of the murders. Contemporary society is also confronted with various extremist groups and anti-Semitism promoting forms which are on the rise today. Dealing with Jewish issues is still relevant and should not be missing in the awareness of society and each of us.

LITERATÚRA

- Aulisa, Valentín, 2014. *Banderovci*. Židlochovice.
- Bauman, Zygmunt, 2002. *Modernosť a holokaust*. Bratislava: Kalligram.
- Cohn, Norman, 1966. *Warrant for Genocide*. New York: Harper & Row.
- Čaplovič, Miroslav, 2018. *Ukrajinci budú oslavovať Banderu*. <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/496717-ukrajinci-budu-oslavovat-banderu/>.
- Dzurko Hrešková, Sylvia, 2018. *Dedičstvo Polonín v prospech regionálnej kultúry*. Nitra: UKF.
- Fiala, Ján, 1994. *Zpráva o Akci B*. Praha: Vyšehrad.
- Hertl, Dávid, 2015. *Stěpan Bandera a jeho sen o nezávislosti*. <https://plus.rozhlas.cz/stepan-bandera-a-jeho-sen-o-nezavislosti-6512753>.
- Marcinek, Jaroslava a kol., 2018. *Fragmenty židovstva*. Snina: Elinor.
- Vysporiadanie sa s antisemitizmom: prečo a ako?* Organization for Security and Co-operation in Europe, 2007. <https://www.osce.org/sk/odihr/29895?download=true>.
- Syrůček, Milan, 2009. *Banderovci – hrdinové nebo bandíté?* Praha: Epoque.
- Tokarczuk, Wiesław, 2019. *Medzi tromi hranicami*. Snina: Európska zberateľská spoločnosť.

Štúdia vznikla v rámci riešenia projektu UGA *Židovská kultúra v Zemplínskom regióne* na základe zmluvy č. X/6/2020.

KONTAKT

Mgr. Sylvia Hrešková
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre
Dražovská 4
949 74 Nitra
Slovenská republika
sylvia.dzurko.hreskova@ukf.sk